

SLUIPEND GIF

CORINE HARTMAN BIJ UITGEVERIJ CARGO

Doodskopvlinder (met Tomas Ross)

Een vlaag van waanzin

Zwarte weduwe (met Tomas Ross)

Corine Hartman

Sluipend gif

2017
AMSTERDAM

Cargo is een imprint van Uitgeverij De Bezige Bij,
Amsterdam | Antwerpen

Copyright © 2017 Corine Hartman
Omslagontwerp b'IJ Barbara
Omslagillustratie © Plainpicture/Hollandse Hoogte
Foto auteur Alex Vreeman
Vormgeving binnenwerk Peter Verwey, Heemstede
Druk Wöhrmann, Zutphen
ISBN 978 90 234 5556 1
NUR 305

uitgeverijcargo.nl

‘Du hast keine Chance, aber nutze sie.’
– Al heb je geen kans, benut haar wel –

Herbert Achternbusch, Duits toneelschrijver

PROLOOG

Vannacht droomde ik dat ik binnenkwam in mijn bruidsjurk en hij stilzwijgend zijn ogen over mijn lichaam liet glijden. Een bedeesde blik. Verlegen. Een jongeman die zich even geen raad weet met een vrouw die er ineens zo anders uitziet. Zo volwassen.

Ik hield van hem. Echt.

Mijn handen beven als ik aarzelend naar de sleutels reik. Twee zilverkleurige kleinoden. Dichter bij de vrijheid ben ik nog nooit geweest, zo dichtbij dat ik die kan aanraken, zelfs. Het is een teken, alweer een, dit kan geen toeval zijn, niet nu.

Ze voelen koel aan in mijn verhitte handpalm. Ik draai ze een paar keer om, alsof ik mezelf ervan moet overtuigen dat ik mijn lot nu daadwerkelijk in eigen hand heb. Hij is altijd zo oplettend. Veiligheid boven alles. De Browning hoort in de stalen wapenkast, de munitie in de kluis. Allebei moeten ze op slot en natuurlijk moet elke sleutel worden bewaard buiten bereik van onbevoegden. Onbevoegden zoals ik.

Twee sleutels.

Boven klinkt het stromende water van de douche, terwijl ik de kast open en het jachtgeweer uit de houder til. Intussen denk ik aan Hanna, aan wat ze zei, over mijn naamgenoot die gratie had gekregen. Dat was ook een teken, en het kwam van mijn bloedeigen dochter. Dat is verdo-

rie geen kattenpis. Ik open de kluis, haal er twee oranje patronen uit en laad het geweer. Eén patroon boven, één onder. Klik. De Browning voelt glad en vertrouwd aan in mijn handen, ook al heb ik maar een keer eerder met een soortgelijk wapen geschoten. Een middagje vorige maand, vlak na de zomervakantie, voor de leden met introducé. Het ging me wonderbaarlijk goed af en als extraatje schoot ik van vijf meter afstand een kalebas aan flarden. De uitschotwond richtte een ware ravage aan en ik weet nog dat ik bedacht dat als ik Gijs ergens in zijn maagstreek zou raken, zijn ingewanden aan gort zouden liggen.

Met het geweer naast me ga ik op de bank zitten, luis- terend naar vertrouwde geluiden: het kraken van sommige traptreden, het openen van de koelkastdeur, de dop van een flesje op het keukenblad, een glas dat wordt vol- geschonken. Weemoed overvalt me als ik even mijn ogen sluit en hem zie, met Hanna op zijn schouders, een peuter nog, gierend van het lachen. En als verlegen bruidegom. Geluismomenten die ik meer had moeten koesteren.

Hij komt de kamer in lopen. ‘Heb je niet gekookt? Wat is er...?’ Dan zie ik zijn mond openvallen, zijn blik verankerd op de Browning. Een beetje schuim van het bier op zijn bovenlip, zijn kalende schedel glimmend in de najaarszon die fel de kamer binnen schijnt. Hij schraapt zijn keel, zijn stem niet zo zelfverzekerd als ik van hem gewend ben als hij dichterbij komt en zegt: ‘Godsamme, Jacq, ben je nou helemaal van de ratten besnuff...’

‘Ik schiet als je nog  en stap zet,’ onderbreek ik hem, sta dan op, zet een paar passen zijwaarts richting de tv om meer afstand te creëren. ‘Ik meen het, Gijs.’ Het klinkt voor mijn gevoel niet echt overtuigend en om mijn woorden kracht bij te zetten, druk ik het geweer tegen mijn schouder. En ik richt.

Hij heeft een neerbuigende blik in zijn ogen. De blik die ik zo goed ken. Waar ik het koud van krijg. De blik die al mijn onzekerheid in één klap weer doet oplaaien. Me met onmacht vervult. Geen woede, geen wraaklust, maar een intense onmacht, die me ook letterlijk doet wankelen. Maar nee, ik moet nu sterk zijn. Dit is toch wat ik me heb voorgenomen? Hanna is het met me eens. Het verlangen naar mijn dochter vlamt door mijn lichaam. Hanna. Ik mis haar zo. Tranen branden achter mijn ogen terwijl ik me concentreer op zijn buik in het overhemd dat zo gespannen staat dat tussen de knoopjes het wit van zijn hemd is te zien.

‘Dit kun je toch niet serieus menen,’ hoor ik hem zeggen. Zijn stem is zacht en ik voel me week worden, iets herkenkend van zijn vroegere ik. Van de Gijs zoals anderen hem kennen. Charmant. Voorkomend. Niemand die het begrijpt. Niemand zal het ook begrijpen, ooit. Alleen Hanna, dan.

Ik huil. Tranen biggelen over mijn wangen. Mijn benen willen me niet meer dragen, ik laat mezelf tegen het tv-meubel zakken en glijd omlaag, tot ik op de vloer zit. Zonlicht schittert in mijn ogen en ik knijp ze tot spleetjes, zie hoe Gijs op me af komt en het geweer uit mijn handen pakt.

Hij zwijgt. Net als toen, toen hij me zag in mijn bruidsjurk. Alleen de blik die hij nu over mijn lichaam laat glijden, is anders. Heeft niets van verlegenheid. Eerder van medelijden. Ik zou willen dat hij me slaat. Hard, keihard, zodat ik buiten westen raak. Liefst zo hard dat ik nooit meer wakker word.

I

Handschoenen, ik had toch handschoenen aan moeten trekken, bedacht ik, terwijl ik warme lucht in mijn handen blies. De hemel tergde me met kille maartse buien, natte sneeuw en een straffe wind die mijn vingers bloedeloos wit en gevoelloos maakte, op de fiets naar het verzorgingshuis. Maar handschoenen hadden niet bij deze dag gepast, tenminste volgens Gijs. Na het ontbijt keek ik uit het raam. Een waterig zonnetje scheen door de ramen, liet stofdeeltjes door de lucht dansen. Hij had gelijk. De lente moest nu echt de kans krijgen door te breken, zonder wantrouwen in de vorm van winterse wol.

Maar in De Horizon, waar de verwarming altijd veel te hoog stond, bleef ik het koud houden en huiverde zelfs even toen ik de koffiewagen de lift uit duwde.

Meneer Grevers wilde geen koekje: 'Die zijn zeker van een begrafenis van vorig jaar overgebleven, juffrouw Jacqueline.' Hij zei het met een knipoog, hij was een lieverd en mopperde alleen als hij lang geen bezoek had gehad. Toch bleef ik niet toen hij met een trieste blik uit het raam staarde en de naam van zijn overleden vrouw mompelde. En toen mevrouw Hagens het fotoalbum van haar trouwdag tevoorschijn haalde en uitnodigend met haar blauw gederde hand op de zitting van de stoel naast haar klopte, hield ik het echt niet meer uit. Ook al nam ik mijn taak als vrijwilliger heel serieus, al bijna zes jaar, sinds Hanna weg

was, om precies te zijn. Maar met een slap excuus maakte ik nu dat ik wegkwam. Fietste naar mijn moeder, schietgebiedjes prevelend, mijn rug gekromd, mijn handen stevig om het stuur geklemd. Ik had wel gemerkt dat ze de laatste tijd weer stilletjes was, vermoeid oogde, 's morgens nog lang in ochtendjas liep en overal tegenop zag. En natuurlijk kwam het in mijn gedachten op: wat als... waarbij ik niet op de weg lette en bijna werd omvergereden door een auto van rechts.

Het huis was een stille zekerheid, de enige stabiele factor, in al die jaren vrijwel onveranderd. De geur van tabak in de woonkeuken, waar mam 's avonds de haard opstookte, aan tafel haar kaarten las en verwoed rokend een buurvrouw of tante die zich verplicht voelde te luisteren, een onzalige toekomst en een gruwelijke dood voorspelde. Maar ik zag haar niet, hoorde helemaal niets, behalve het vermoeide tikken van de Friese staartklok, die altijd een aanloop nodig leek te hebben voor hij met veel lawaai het hele uur aankondigde.

Naar boven. Het kraken van de zesde en de negende tree. Op het nachtkastje in haar slaapkamer de foto van mijn vader en mij: een zorgelijk kijkende man, de armen over elkaar, naast hem een roodharige peuter, een lolly in haar mond. Sproeten. Grote ogen. Ik kon me het moment niet herinneren.

'Mam?'

Geen reactie.

Ik keek rond in de slaapkamer, gealarmeerd door iets abnormaals. Iets wat ik zag, of rook... en ineens zag ik de zwarte rand om de matglazen deur van de badkamer, alsof de kieren met tape waren afgeplakt, en ervoor, op de vloer, een stukje papier. Ik raapte het op, las de woorden.

Ga niet de badkamer in!

Ik sloeg tegen de deur. Het bleef stil, en ik sloeg harder. ‘Mam? Mam, wat is er aan de hand?’ Met mijn hand op de deurklink bleef ik roerloos staan. Omdraaien, dacht ik, snel naar beneden, het huis uit en wegwezen! Doen alsof ik hier niet was geweest. Gijs zou zeggen: laat haar gaan, als ze zo graag wil.

Toch pakte ik alsnog mijn mobieltje uit mijn jaszak, klikte in de display Gijs’ naam aan en overwoog hem meteen weer weg te drukken. Wachtte toch, hopen, vrezend, om me heen kijkend, alsof er in de kamer ergens een oplossing voorhanden was. Hij nam niet op. Shit, shit. Ik stootte de trap af, het huis uit, en rende naar de overbuurvrouw. Nettie. De kaarsenmaakster. Ze zou me vast wel willen helpen. Dat hoopte ik.

Ik vroeg haar weleens hoe het met haar zoon was, een zwaar gehandicapt kind, en dan antwoordde ze steevast ‘goed’. Terwijl de jongen alleen voor feestdagen met een taxibusje naar huis werd gebracht, waar hij voor zover ik mijn moeder mocht geloven weinig anders deed dan kwijlen. Ik was wel benieuwd hoe zij het ervoer, een kind zonder er wezenlijk contact mee te hebben. Misschien dat we ons daarin zouden kunnen vinden. Of zo iets. Dat schoot door me heen, in mijn haast, terwijl ik haar zocht. Ik vond haar niet in de met snuisterijen volgeproppte winkel, maar in haar woonkamer. Verstoord keek ze op, maar kennelijk zag ze de paniek in mijn ogen en stond onmiddellijk op.

‘Mijn moeder...’ zei ik, gebarend dat ze moest meekomen.

Ze pakte haar telefoon. ‘Alarmnummer,’ verklaarde ze kort, terwijl ze met me meeliep, het huis in. Opnieuw naar boven. Naar de badkamer.

We keken elkaar aan. ‘Als we wachten...’ zei ze, en op

datzelfde moment duwde ik tegen de deur. De angst voor het schuldgevoel was opeens groter dan de angst voor wat ik zou aantreffen. Ik wilde alleen maar dat mijn moeder bleef leven. De deur gaf mee, maar ging niet open en ik duwde opnieuw. Nettie zette haar nog steviger lichaam er-tegenaan, en ik uitte een kreet van wanhoop, als om iets af te dwingen. De tape liet bijna los, en bij de derde keer kregen we het voor elkaar. De deur vloog open.

Als versteend bleef ik staan. De kou kwam me tegemoet. Ik deed mijn ogen dicht, bang dat ze ter plekke zouden bevriezen, en vervolgens heel voorzichtig een stukje open, loerde tussen mijn wimpers door de badkamer in. Niet echt, dacht ik, dit is niet echt, die ijskoude damp die opstijgt. Zo wit. Alsof ik op de hemel neerkeek, een sreen niets, en die stilte... Pas toen ik een geluid meende te horen, besepte ik dat ik niet zo kon blijven staan. Dat ik me benauwd begon te voelen, kortademig, wat misschien wel te maken had met wat er op de badkamervloer lag. Blokken ijs leken het. Witte, dampende blokken ijs.

‘Ik hoor in de verte sirenes,’ zei Nettie. ‘Ik vang die lui beneden op, ze moeten snel hier naar boven komen.’

Ik knikte, hoorde haar stem alsof ze mijlenver weg was en ik hoestte, voelde me licht in mijn hoofd. Aarzelend zette ik een stap naar voren. En nog een. Stootte ergens tegenaan, dat meegaf. Met een hand voor mijn mond en neus bukte ik me, mijn ogen meer dicht dan open, en tastte om me heen. Trok in een reflex mijn hand terug toen ik iets ijzig kouds tegen mijn vingers voelde. En zag een arm, vlak voor mijn voeten. Een hand, en een mouw van een blouse met kleurige bloemen erop.

‘Mam!’

Waar bleven ze nou? Ik trok uit alle macht aan mijn moeders armen en sleurde haar lichaam de badkamer uit, me-

zelf gelukkig prijzend met haar gewicht, dat me lichter leek dan ooit maar misschien was dat mijn adrenaline. In de slaapkamer sloot ik de matglazen deur en trok haar als nog verder de slaapkamer in, omdat de mysterieuze damp ons door de kieren heen leek te achtervolgen. Ik liet me op de grond zakken, boog voorover en hoestte terwijl ik intussen mijn handpalmen op haar borst drukte. Om even later lucht tussen de roodgestifte lippen te blazen. Als ik me inprentte dat het een pop was, zo een die ze gebruikten tijdens de verplichte cursus in het verzorgingshuis, dan kon ik me concentreren op wat ik had geleerd. Dertigmaal compressies met een tempo van honderd keer per minuut, gevolgd door tweemaal beademen. Dertig keer drukken, twee keer beademen. Een pop met rossig haar en roodgestifte lippen. Ik legde de vingers van mijn linkerhand in de hals – die van de rechter leken in brand te staan – en al was de huid koud, ik voelde wel een hartslag. Traag, maar aanwezig. Ik bleef verwoed doorgaan tot de hulpverleners naar boven kwamen.

Gijs tuurde de Veerweg af, keek of er nog een oversteker aankwam. Een oversteker. Een raar woord was het, nogal negatief, als een verrader, een laffe daad, maar hij had er geen ander voor en het dekte de lading precies.

Een jongeman had achter op zijn fiets een peuter in een kanariegele regenjas. 'Hoelang duurt het voor we over zijn?' vroeg hij.

'Een kleine twee minuten,' antwoordde Gijs.

'Ik moet straks ook nog weer terug, kan ik een retourtje krijgen?'

'Die kennen we niet in ons systeem,' zei hij. 'Het spijt me. Eén euro vijftig, alstublieft.' De jongeman gaf hem het geld en Gijs bedankte, stopte de munten in zijn heuptasje.

Een oversteker van Bronkhorst naar Brummen, of vice versa. Fietsers, zoals de jongeman met de peuter, en dagjesmensen, die hij soms tweemaal op een dag vervoerde, een enkele zakenman in de auto, die de oversteek benutte om een sigaret te roken. De toeristen pikte hij er zo tussen uit. Die met een fototoestel om de nek, dat was eenvoudig, maar hij had zich bekwaamd in het herkennen van minder duidelijke gevallen. De man die net iets langer dan gebruikelijk om zich heen keek, de vrouw die te optimistisch gekleed ging voor het weertype. Bij aarzeling maakte hij een praatje.

Hij had bewondering voor toeristen. Alles prachtig vin-

den, ook bij slecht weer zoals vandaag, om mooie herinneringen te verzamelen. Zelf had hij amper ervaring met vakantie vieren. Vieren, alleen dat woord al. Vroeger konden ze nooit weg, maar al had dat wel gekund, dan waren ze vast toen ook niet gegaan. Net zomin als zijn ouders had hij talent voor genieten van het onbekende. Toen Hanna klein was, had hij het een paar keer geprobeerd, vol goede wil een weekendje Limburg, een midweek Veluwe... maar het onbekende bracht hem in verwarring, hij had een hekel aan afwijkingen in het dagelijkse ritme. Ritme betekende zekerheid. Vertrouwen. Hij keek op zijn horloge, zag dat het op de kop af halfeen was en zette het pontje in beweging.

‘Ik ben wezen vissen,’ zei een man die naast hem was komen staan, een fiets aan zijn hand. Een veertiger, schatte Gijs, met zwaarmoedige blik en een diepe fronsrimpel tussen de donkere wenkbrauwen. ‘De hele dag een beetje zitten mijmeren over deze meanderende rivier, bedenkend wat daar onder die duistere oppervlakte allemaal leeft, maar helaas heb ik er niks van boven water gehaald.’

‘Toch zit hier veel vis,’ antwoordde Gijs. ‘Snoek, voorn, winde... zelfs de meerval, steeds vaker. Laatst heb ik een brasem van vier kilo opgehaald.’

‘Allemachtig!’

‘Had u wormen?’

‘Uiteraard.’

‘Een rustig plekje?’

De man schudde zijn hoofd. ‘Nee, dat niet.’

En dat noemt zich dan een visser. Wel de duurste spullen, maar geen verstand, dat is een trieste combinatie.

‘Eén moment,’ zei hij toen zijn mobieltje rinkelde. Telefoontjes tijdens het werk waren verboden, evenals het uitwisselen van andersoortige privéberichten. Dat sprak van-

zelf. Nog steeds. En als er dan toch iemand belde... Het flitste door zijn hoofd: dat ze hem weer nodig hadden. Dat ze hem toch niet konden missen. Eindelijk, na bijna een jaar... En zijn hoop vervloog. Jacqueline. Teleurstelling overviel hem, al hield hij zichzelf voor dat ze nooit zouden toegeven dat het een grote fout was hem te laten gaan. Misschien moest hij toch zelf weer eens het initiatief nemen, het makkelijker voor ze maken hem terug te vragen. Met een moedeloos gebaar drukte hij de oproep weg. Jacq wist dat het niet mocht en zou wel opnieuw bellen als het dringend was.

Waar hadden ze het ook alweer over? Vissen, o, ja. Brasmers. 'Op rustige plekjes. Daar zitten ze. Dus als u nog eens gaat...'

'Dat is nogal wat, zeg. Vier kilo.'

'Vroeger,' vertelde hij, 'toen de IJssel nog een schone rivier was, zonder stuwen en gemalen, werd hier zalm gevangen. Zelfs zoveel dat de vis voedsel voor de armen werd.'

'Tsss. Zálm?'

Hij knikte. 'We zijn er al,' zei hij, terwijl hij de tweemaal 260 pk motoren uitschakelde. De veerstoep schuurde over de kinderkopjes en de veerpont kwam tot stilstand. De visser gaf hem een fooi, een muntstuk van twee euro. 'En nog bedankt voor de tip.'

'Volgende keer meer succes,' zei Gijs. 'Fijne dag nog.' Daarna groette hij een ouder stel met elektrische fietsen. Zij met grijs, lang haar in een weinig flatteuze paardenstaart, hij met een petje op de waarschijnlijk kalende schedel. Droegen eenzelfde regenjas. Nadat hij twee streepjes in zijn logboek had gezet onder het kopje 'toeristen' groette hij Dirk, een gepensioneerde pontvaarder die graag voor hem inviel bij wijze van wapen tegen de eenzaamheid. Terwijl Dirk het pontje driemaal over en weer liet varen, kon Gijs pauze houden.

Hij gaf Dirk de sleutel van het stuurhuis en ging naar huis, waar de twee katten om zijn benen scharrelden, miauwden. Hij hield niet van katten en negeerde ze, al wist hij allang dat het die beesten niets kon schelen. Jacq was de ochtend in het verzorgingshuis en deed daarna boodschappen. Ze had een broodje kipfilet en een zakje instantsoep voor hem klaargelegd. Hij had geen zin in een laf stukje vlees of een kop zout en liep met Boris aan de lijn naar De Olde Schuure. Al had hij weinig op met de nieuwe eigenaar die niet van hier kwam en desondanks hun streekproducten verkocht.

Johan Huurnink had een boerderij in Twente gehad en daar de boel onder water laten lopen. Was failliet gegaan, zouden ze in de stad zeggen. Twentenaren, nou ja, dat ging dan nog, dat waren dan toch een soort burens. Hij knoopte de riem van de herder aan een fietsenrek en liep de winkel in. Terwijl Huurnink een broodje oude kaas voor hem maakte, keek hij rond. ‘De zaak is mooi opgeknapt,’ complimenteerde hij hem, ‘en goed dat je die broodjes erbij doet.’

‘Dank je. Dat is dan twee vijftig, alsjeblieft. Wil je er mosterd op?’

Hij schudde zijn hoofd. Twee vijftig voor een stukje brood en een plak kaas. Precies afgepasst gaf hij het geld. ‘Heerlijk, Johan.’ Hij knikte glimlachend en liep met het broodje in zijn hand de winkel uit, en bleef buiten staan, zijn blik hemelwaarts. Grijs wolken schoven vanuit het noordwesten dichterbij. Achter zich hoorde hij iets, en hij draaide zich om. Ook Huurnink keek naar de lucht. ‘Nog maar even snel de hond uitlaten,’ zei hij, en zette de kraag van zijn jas op.

De hond van Johan was een kleine opdonder, een uit de kluiten gewassen cavia. Boris keurde hem geen blik waar-

dig. Het beest snuffelde even vlak naast zijn schoenen voor hij werd meegetrokken. Hij zag meteen wat de hond had geroken: naast hem, nota bene nog geen drie meter voor de ingang van de winkel, lag een dode rat. Platgereden, weliswaar, maar hij herkende de vacht in diverse tinten bruin, de korte, grijze pootjes, maar vooral de om het lijk gekrulde lange staart die nog steeds een beetje glom, als zilverbestek dat te lang ongebruikt in de la heeft gelegen. Hij keek Huurnink verbaasd na. Je liet zo'n dood gedrocht toch niet voor je winkel liggen? Toen pakte hij de rat aan het puntje van de staart, trok hem met enige moeite los van de stenen, liep ermee naar binnen en legde hem op de toonbank naast potjes honing en foldertjes met wandelroutes. Ergens vond hij het jammer dat de man er nu niet was, maar in gedachten kon hij het met afschuw vervulde gezicht wel uittekenen. 'Als je boerenijs en specialiteiten uit eigen bakkerij wilt verkopen,' mompelde hij, 'mag je weleens wat beter opletten voor je 's morgens je spullen uitstalt.'

Hij liep naar het gemaal, daar vlakbij was het meetpunt van Rijkswaterstaat, ter hoogte van de dijk, in de uiterwaarden. Direct aan de dijk was ook Tons bistro Het Keukengemaal gevestigd, en hij trof Ton buiten, bezig de tafels van het terras droog te vegen.

'Heeft geen zin,' zei hij, met een blik omhoog, 'er komt meer regen.'

Ton haalde zijn schouders op. 'Ik moet de dag ook vullen,' zei hij vrolijk.

Hij trok een grimas. Wist zo gauw geen gevat antwoord te geven. Ton verwachtte dat kennelijk ook niet, want hij liep al naar binnen. Met een opgewekte tred zoals altijd. Zelfs de scheiding had wonderbaarlijk genoeg niets afgedaan aan zijn optimisme. Volgens de laatste roddels had

Ton een kind bij een andere vrouw. Een man die zijn vrouw in de steek liet, dat hoorde niet, vond hij, maar het was uitgerekend Ton geweest die samen met hem dronken wilde worden toen ze hem in Zutphen niet meer nodig hadden – hoewel hij het onder het mom van een feestje had gebracht: hij had zijn saaie baan opgezegd en dat moest gevierd worden. Ze waren allebei geboren en getogen in Bronkhorst, in dezelfde straat zelfs, ze ravotten en ruzieden al met elkaar sinds de kleuterschool.

Hij nam de waterstand van de IJssel op en kwam vervolgens de middag door met tientallen keren zijn hand ophouden en dankjewel zeggen. Als een bedelaar. Degenen die fooien gaven, waren in feite het ergst.

Regelmatig dacht hij terug aan Zutphen. Zijn oude leven. Weggesaneerd. Het had als een nederlaag gevoeld en dat was het godsamme ook. Wegens boventaligheid niet langer gewenst. Alle jaren die hij trouw had gediend als fraudepreventiemedewerker, zonder één enkele verzuimdag, bestempeld als onbelangrijk. Weg. Trouw telde niet meer. En loyaliteit? Daar kocht je niets meer voor, zelfs niet binnen het ambtenarenlegioen. Een afvloeiingsregeling in het vooruitzicht en dat was het dan. Als afval door het putje gespoeld.

Tot onverwacht de oude pontvaarder stierf. Die kreeg een hartaanval, op het pontje, midden op de IJssel, wat nogal wat consternatie had gegeven. Zodoende kreeg hij nog voor zijn laatste werkdag in Zutphen de vraag voorgeschoteld of hij er iets voor voelde pontvaarder te worden. Met een glimlach had hij het aanbod geaccepteerd, het gaf hem de mogelijkheid anderen te laten geloven dat het zijn eigen keuze was: de ene baan opgezegd voor een andere. Lekker dicht bij huis, in de buitenlucht, zonder al die stress. Wat moest hij anders? Solliciteren? Nou nog, op zijn leeftijd?

Het was kwart over vijf. Hij zou de oversteek nog twee keer maken, het pontveer aanmeren en dan naar huis lopen met de dagopbrengst in een geldkistje onder zijn arm. Tot nu toe honderdzestig euro vijftig. Het was rustig, vandaag.

De arts in het ziekenhuis meende dat mijn moeder geluk had gehad dat ze nog niet zo lang in de badkamer had gelegen toen ik haar vond. Maar veel langer dan nodig, dacht ik. ‘Wilt u dat alstublieft niet tegen haar zeggen?’ vroeg ik. Dat beloofde hij. Vervolgens bekommerde hij zich om mij, luisterde naar mijn longen, concludeerde dat die geen reden gaven tot zorg, en ik verzekerde hem dat ik geen last meer had van benauwdheid. ‘Mag ik wel wat water?’

Ik kreeg water, en vervolgens ontsmette hij mijn hand, waarvan twee vingers lichte brandwonden hadden opgelopen. ‘Uw actie was moedig,’ zei hij, ‘maar ook een beetje dom. Hoewel, als het mijn moeder, of mijn vrouw was geweest, dan had ik ook ingegrepen.’

En dat deed me toch een beetje goed. ‘Ze hadden het over droogijs,’ zei ik toen. ‘Ik had er nog nooit van gehoord.’

‘Het is ook geen alledaagse manier om eruit te stappen,’ zei hij, mij bezorgd aankijkend. ‘Ik heb een van de brandweerlieden gesproken en de man is hier nog, hij heeft me de nodige informatie gegeven om uw moeder op te kunnen vangen. Als u hem nog wilt spreken...’ Ik knikte, en hij vervolgde: ‘Uw moeder... krijgt ze hulp?’

Ik zuchtte diep, overwoog wat ze zelf zou antwoorden. Hij kon waarschijnlijk haar hele dossier zo lichten. ‘Ze heeft al meerdere pogingen gedaan,’ zei ik. ‘Ze is manisch. Over een tijdje is ze blij dat ik in die badkamer ben gegaan.’

Ik kon haar niet... kon het niet...' En daar waren toch de tranen, al wilde ik ze niet.

Hij gaf me een papieren zakdoekje en ging verder met het verbinden van mijn vingers. 'Natuurlijk niet.' Hij bekeek mijn vingers alsof het kunstwerkjes waren en zei: 'Dokters willen genezen. Levens redden. Misschien moet u anderzootige hulp zoeken.'

Ik begreep wat hij bedoelde en voor de vorm bedankte ik hem. 'Hoelang moet dit erom blijven?' vroeg ik.

'Dat kunt u het beste overleggen met uw huisarts,' zei hij. Hij stond op en liep weg, kwam even later terug met een man in zijn kielzog. 'Hier is ze,' zei hij tegen hem. 'Ze wil graag wat dingen weten.'

Ik herkende de man van de brandweer niet eens, maar hij stelde zich voor en zei dat hij bij mijn moeder in de badkamer was geweest. 'Loopt u even mee?' vroeg hij. 'Ik wilde net een kop koffie gaan halen.' De arts wenste me sterkte. Ik veegde een paar laatste tranen weg en haalde een keer diep adem. 'Goed, ja, een kop koffie lust ik wel.'

Terwijl we bij de automaat stonden, legde hij me uit dat hij samen met een collega het gehalte koolstofmonoxide in de badkamer had gemeten. Ik begreep er niet zoveel van, alleen dat het spul blijkbaar zorgde dat de zuurstof verdween. Mam had kunnen stikken. Wilde, moest ik zeggen.

'En het is behoorlijk koud.' Ik zei het met een zuur lachje, mijn in verband gewikkelde vingers omhoog houdend.

'Dat kun je wel stellen, ja. Minus achtenzeventig graden Celsius. U heeft geluk gehad, u had ernstige brandwonden kunnen oplopen.'

Brandwonden door bevriezing, dat klonk bizar. 'Het is dus geen opgedroogd ijs,' zei ik, nog steeds vol onbegrip.

'De naam is een beetje misleidend. Melk? Suiker?' Ik

schudde mijn hoofd. ‘Droogijs,’ vervolgde hij, ‘is helemaal geen ijs, maar vaste koolstofdioxide.’

Alsof dat alles verklaarde. In elk geval niet voor iemand die voor natuurkunde nooit een voldoende had gehaald. Al gaf ik daar nog steeds graag de toenmalige leraar de schuld van, die een beetje stotterde, zodat ik continu werd afgeleid van wat hij uitlegde. ‘Hoe komt iemand als mijn moeder eigenlijk aan dat spul?’

‘Via internet besteld, neem ik aan. Een kleine badkamer, je moeder is niet al te groot, iel, ze had aan tien kilo genoeg. Je kan die dingen zo in blokken van één kilo bestellen, dus dat heeft haar weinig moeite gekost.’

‘Echt? Is het zo simpel?’

Hij knikte. ‘Alleen onbekend, nou ja, vrijwel dan toch, als middel voor zelfmoord. Maar het is zelfs een slim middel om een moord mee te plegen. Je sluit een timer aan voor het smeltproces en... eh, nou ja, het is maar goed dat het zo onbekend is, vertel het maar niet verder, het is juist goed dat weinig mensen dit soort kennis hebben.’

Een beetje afwezig knikte ik, terwijl ik amper hoorde waar hij het over had en me afvroeg waar ze het idee vandaan had gehaald, en of het echt waar kon zijn dat mijn moeder via internet droogijs zou bestellen. Het leek me te zot voor woorden, maar toen realiseerde ik me dat ze van alles en nog wat liet bezorgen.

‘Voor als u nog vragen heeft,’ zei hij, en gaf me een visitekaartje. Ik bedankte hem voor zijn hulp en voor de koffie.

En intussen lag mam nog steeds bewusteloos aan de bedemering.

Een tijdje observeerde ik mensen die langs de kamer liepen. Sommigen zoekende, anderen gehaast, een enkeling in tranen. Voor ik met de ambulance meeding, had ik in de

gauwigheid een pyjama en wat make-upspullen meegegrist uit mijn moeders slaapkamer. Ze hechtte aan haar uiterlijk, ging nooit zonder make-up de deur uit en ze zou het vreselijk vinden de uitgelopen mascara te zien als ze wakker werd. Dus verdreef ik de tijd met het herstellen van mams make-up. Poeder, mascara, oogschaduw, lippenstiften. Het leek me fijn werk, lijken mooi te maken voor hun begrafenis, schrok alsnog van de gedachte aan mijn moeder in relatie tot sterven en bedacht dat Gijs vast een paar cynische opmerkingen klaar zou hebben als ik hem dat idee zou voorleggen. Gijs. Ik keek op mijn horloge. Ik had geen boodschappen gedaan. En ik had eten moeten koken, het was inmiddels al halfzes. Kwart voor zes zou hij bij de deur zijn schoenen uittrekken, vervolgens een douche nemen en een biertje uit de koelkast pakken. Maar hij zou op tafel geen dampend bord eten aantreffen. Ik kreeg het benauwd, voelde mijn maag samentrekken. Hoe moest ik straks eigenlijk terug naar huis? De rit met de ambulance vanaf Bronkhorst had wel een halfuur geduurd. Ik twijfelde, pakte uiteindelijk toch mijn telefoon. Selecteerde opnieuw zijn naam in het korte lijstje van voorgeprogrammeerde nummers. Drukte hem eerst weer weg. Het was nog geen kwart voor zes. Ik belde hem alsnog, en hoopte vurig dat hij zou opnemen. Drie keer die rottoon. Nog een keer. En toen, eindelijk, zijn stem.

‘Had je vanmiddag ook gebeld?’

‘Ja, dat klopt. Ben je al thuis?’

‘Natuurlijk niet. Het is toch nog geen kwart voor zes. Wat is er?’

‘Ik eh... ik ben in het ziekenhuis. Kun je me alsjeblieft straks komen ophalen?’

‘Wáár zit je?’

‘In het ziekenhuis. Arnhem, Rijnstate.’

‘Wat is er aan de hand? Was die ambulance voor jou? Ik hoorde al dat er iets aan de hand was.’

‘Niet voor mij, nee, eh... ik heb zelf niks.’

Ik hoorde hem ‘met de fiets? Eén euro vijftig, mevrouw’, zeggen. Dat was niet voor mij bedoeld. Wel wat hij na een korte stilte zei. ‘Je moeder.’ Het klonk niet als een vraag en toen ik zweeg, hoorde ik hem zuchten voor hij de verbinding verbrak.

Op het moment dat ik de kamer weer in kwam, had mijn moeder haar ogen open. Ik lachte, opgelucht, schoof de stoel dicht naar het hoofdeinde en ging bij haar zitten. Zette me alsnog ongewild een beetje schrap tegen de rugleuning. Haar blik veranderde heel langzaam. Van verwarring, naar herkenning, naar besef en toen, sneller, naar een soort mix van wanhoop en verwijt. Vervolgens keerde ze zich van me af. Iets waar ze erg goed in was, vooral in haar depressieve fases.

Het keukenraam bood uitzicht op de IJssel, op het vertrouwde beeld van het eeuwige water. Aan de oppervlakte leek het altijd hetzelfde, maar schijn bedriegt, wist Gijs. Als het helder weer was, niet regenachtig zoals vandaag, kon hij zelfs de rook van de vuilverbrander bij Arnhem zien en wist hij nog voor hij buiten was uit welke richting de wind kwam.

Het huis stond op nog geen veertig meter van het water. Hoog genoeg, had hij aanvankelijk gedacht, om elk waterpeil te trotseren dat de IJssel ooit had bereikt en nog zou bereiken. Het had ooit een unieke kans geleken, het huis dat ze voor een redelijke prijs konden kopen. Alles zou volmaakt worden. Een groot huis met rondom stilte, een vrouw, een zoon en een dochter, een baan, om zes uur samen aan tafel, precies zoals het in een goed gezin hoorde te gaan... Hij had het voor zich gezien, wilde het voor zich zien. Perfectie. Als hij de voorwaarden schiep, de mogelijkheden creëerde, dan kwam de rest vanzelf. Had hij gedacht. Maar de afgelopen jaren was het een paar keer kantje boord geweest, en vorige maand was het water anderhalve meter gestegen, mede door het stormachtige weer, en was de kelder ondergelopen. Bij Deventer stond het toen ruim vijf meter boven NAP en de dijken werden extra in de gaten gehouden. In die nachten luisterde hij naar de geluiden van de natuur, en als hij al in slaap viel,

droomde hij van het water dat als een sluipmoordenaar zijn huis bedreigde. Hij had het bovendien voor een vermogen moeten laten opknappen omdat de balken verrot bleken, Jacq had een miskraam en het bleef bij één kind. Nog een zwangerschap zou te veel van haar vergen, zowel fysiek als mentaal. Perfectie? In de verste verte niet. En zijn werk...

Hij had erover nagedacht, telkens zijn telefoon gecheckt, of er toch niet iemand van Zutphen had gebeld. En nam alsnog zelf het initiatief. Hij belde het gemeentehuis en vroeg naar Alois Sneijders. Zijn chef. Die werkt hier niet meer, kreeg hij te horen. Daar schrok hij van; alweer een collega minder die kon getuigen van zijn harde werken. Maar Gerard Besseling was er nog wel. Met Gerard, een collega die min of meer hetzelfde werk deed als hij, had hij meermaals fraude geconstateerd dankzij veel en geduldig posten, waarna samenwonenden werden betrappt, uitkeringen stopgezet en zelfs teruggevorderd met bestuurlijke boetes, en Gerard en hij hadden de hoogste score in de gevallen van honderd procent van de vorderingen.

‘Gijs, ben je daar alweer? Alles goed met je?’

‘Ja, jawel, maar eh, ik vroeg me af... is er al een vacature, binnenkort? Weet je iets, toevallig?’

‘Het spijt me, Gijs, voorlopig zijn ze hier vooral aan het bezuinigen. Maar hé, ik moet in vergadering, gevalletje rood, je kent ’t wel, hè? Ik spreek je weer.’ Een droge klik en weg was Gerard.

Teleurgesteld plukte hij een paar verdorde bladeren van de sanseveria’s in de vensterbank. Rood. Ja, natuurlijk kende hij dat. Signalen van fraude, onderzoek noodzakelijk. Hij zuchtte, gooide de bladeren in de afvalbak en leegde die meteen omdat hij meende de geur van voedsel te ruiken. Hij gaf Boris drie afgemeten scheppen brokken,

voerde ook de schapen maar sloeg de katten over, ondanks het feit dat ze om zijn benen draaiden.

Vervolgens zette hij Arno op de bank: hun kunststof veiligheidsman, zodat het vanbuiten leek alsof er iemand thuis was. Goedkoper dan een alarminstallatie. Jacq had gezegd dat er in de buurt nooit werd ingebroken, maar hij had tegengeworpen dat de kans statistisch gezien dus juist aanmerkelijk hoger was dat die inbraak er zou komen.

Mopperend stapte hij in de auto. De hele dag gewerkt met dit pokkenweer, moest hij weer op pad. Naar het ziekenhuis nog wel. Eigenlijk zou hij niet eens moeten gaan, zag ze zelf maar hoe ze thuiskwam. Dan dacht ze misschien de volgende keer eerst na. De wielen van zijn vijftien jaar oude Volvo ratelden over de klinkerweg. Oude veldkeien. Leuk voor het aanzicht, heel pittoresk, maar voor alles wat rijdt funest. Hij voelde het hobbelen in zijn maag, hij had iets moeten eten, ook al had hij weinig trek.

Door drukte op de weg, vooral bij knooppunt Velperbroek, kostte het hem flink wat tijd om Rijnstate te bereiken. Hij had zich onderweg op zitten fokken, ze wist toch dat hij werk te doen had. Zijn stemming werd er niet beter op toen hij de auto had geparkeerd en de kilometerstand noteerde, en niet voor het eerst vandaag begon het ook nog hard te regenen. De paraplu bood uitkomst, evengoed werden zijn schoenen nat, een vrij nieuw, duur paar.

Vanbinnen nog grommend informeerde hij bij de receptie naar de kamer van zijn schoonmoeder en het plattegrondje dat ze hem aanboden ontlokte hem toch een glimlach. Beleefd wees hij het af; dit schoolvoorbeeld van georganiseerde structuur zoals hij die te weinig zag buiten de overheidsinstellingen om, maar hij kende de weg.

De afdeling Interne Geneeskunde. Kamer 306. Derde

verdieping. De lucht van ontsmettingsmiddelen drukte hem met de neus op de feiten: hier gingen patiënten onder het mes, hier heerste ziekte en legden mensen het loodje. Maar vast niet Jacqs moeder, dacht hij grimmig. Een moment twijfelde hij daaraan toen hij de kamer binnenkwam. Het was er doodstil en Jacq lag min of meer voorover op het bed. Lag ze daar nou te slapen? Of verdrietig te wezen? Hij herkende Adrienne, zijn schoonmoeder: het rossige haar, het opgemaakte gezicht, dat hem altijd aan een clown deed denken, wanneer hij haar ook maar zag. Zelfs nu, met een doorzichtig kapje over haar neus en mond. Toen zijn vrouw zich oprichtte en naar hem lachte, ging er een gevoel van opluchting door hem heen.

‘Wat is er gebeurd?’ vroeg hij.

‘Wat fijn dat je bent gekomen.’

‘Dat is geen antwoord op mijn vraag,’ zei hij, kortaf. Jacq keek beurtelings naar haar moeder en naar hem, en hij drong aan. ‘Vertel het nou maar, of moet ik de arts erbij halen? Waarom heeft ze zuurstof nodig?’

‘Mam heeft blokken droogijs besteld.’

‘Wát zeg je?’

‘Ze heeft droogijs gekocht, vermoedelijk via internet, ze heeft die blokken in de badkamer gelegd, is op de grond gaan liggen en hoopte dat ze zou stikken. Tenminste, dat denk ik.’

‘Dat dénk je?’

‘Ja. Ze zegt niks. Nog niet. Nou ja, je kent haar. Ik heb haar gereanimeerd. Ik ben de boosdoener, nu.’

Droogijs. Hij moest even nadenken, wist het toen weer: als droogijs vervliegt, komt er koolzuurgas vrij en dat werkt verstikkend. Op zich geen giftige stof, maar het verdrijft zuurstof. ‘En jij vond haar.’ Ze knikte. ‘Er lag een briefje dat niemand de badkamer in moest komen.’ Hij liet

de woorden op zich inwerken, en wees naar de vingers in het verband. ‘Je hebt het aangeraakt.’

Ze sloeg haar ogen neer. ‘Een ongelukje. En mam moet een nachtje blijven, ter observatie, morgen mag ze naar huis als alles goed blijft gaan, volgens de specialist.’

‘Dan kun jij dus nu met mij mee.’ Hij keurde zijn schoonmoeder geen blik waardig toen ze de kamer verlieten, een arm om Jacq geslagen zodat ze niet meer zou treuzelen. Hij knikte vriendelijk toen de lift op de begane grond stopte, waar mensen stonden te wachten, terwijl hij Jacq voor liet gaan. Natuurlijk moest ze weer de reddende engel spelen, terwijl zich eindelijk de kans voordeed te worden verlost van een grote last. Zijn zonderlinge schoonmoeder met haar droogijs. Inventief was ze wel, dat moest hij haar nageven.

De hele weg terug naar huis zei hij niets. Jacq zat naast hem, hij voelde dat ze naar hem keek, erop wachtte dat hij iets zou zeggen, of vragen, maar hij negeerde haar.

Eenmaal thuis deed hij zijn werk, probeerde wat van de verloren tijd in te halen, zette de boeken op alfabetische volgorde van auteur, zoals hij op tv op de achtergrond had gezien bij een interview met een journalist. De sortering op grootte in zijn eigen woonkamer had hem plotseling te simpel geleken, hoewel hij er wel voor koos de onderwerpen bij elkaar te houden: IJssel en omgeving op een plank, rivieren en historie op een andere, en voor de kookboeken van Jacq ook een aparte plank.

‘Het was dom wat je hebt gedaan,’ zei hij, uiteindelijk, nadat ze koffie voor hem had neergezet. Hij pakte het kopje van tafel. ‘Besef je dat?’ Ze knikte. Haar ogen waren vochtig, zag hij. Een van de katten nestelde zich op haar schoot. Hij zuchtte. ‘Dit is de laatste keer dat ik je heb geholpen. Laat haar toch, als ze zo nodig wil. Waarom ging je

eigenlijk naar haar toe? Je was toch bij de bejaarden?’

‘Ik had het koud,’ antwoordde ze.

Koud? Wat was dat nou weer voor onzin? ‘De eerste van de maand besteed ik aan de Stichting Vrienden van Bronkhorst, dat weet je, en vanavond zou ik een overzicht maken van de donaties. Jij wilt toch ook dat ons stadje blijft bestaan? En in huis is het een janboel, het kan zo echt niet.’ Hij vertelde niet dat hij eigenlijk geen zin had gehad iets te doen, omdat hij moe was. De boeken op de eerste plank stonden nu goed en hij keek er voldaan naar.

‘Ik kon gewoon niet níet gaan,’ zei ze terwijl ze de kat aaide.

‘Als je vond dat je moeder er niet goed uitzag, dan hadden we er samen naartoe kunnen gaan. Je had dit allemaal kunnen voorkomen als je van tevoren had nagedacht.’

‘Het spijt me, echt, ik zal het goedmaken. Morgen kook ik je lievelingseten, met chocolademousse toe. En ik zal poetsen. Maar toen ik gisteren bij haar was, zag ze er niet zo goed uit, vond ik. Ik dacht dat ze ergens mee zat, dat ze me iets wilde vertellen.’

‘Ja, dat ze wachtte op haar blokjes droogijs, of die al had klaarliggen in de badkamer.’ Hij zag nog twee boeken die verkeerd om stonden in de rij. ‘Er is altijd wel iets aan de hand met haar! Heb je haar nu eindelijk wel gevraagd of ze haar zaken heeft geregeld?’ Ze schudde haar hoofd.

‘O, nee,’ zei hij sarcastisch. ‘Da’s waar ook. Je moeder wenst niet te praten.’ Hij zuchtte, voelde de vermoeidheid in zijn benen, en wilde ineens weinig anders meer dan slapen. ‘Zorg er alsjeblieft nou eens voor dat je erachter komt wat ze met haar geld gaat doen.’

Het was even stil, en toen zei ze zacht: ‘Ik bedoelde het goed.’

‘Met goede bedoelingen wordt de wereld niet gered,’ zei

hij. ‘Heb je instructies meegekregen voor je vingers?’

‘Morgen naar de huisarts. Het doet flink zeer.’

Ze zag er ook aangeslagen uit; het lange haar futloos over haar schouders, de huid vlekkelig, met rode ogen. ‘Door je domheid jaag je ons op kosten. En ook de overheid. Wat denk je dat zo’n specialist incasseert voor die verbandjes?’ Hij stoorde zich aan haar tranen, en nog meer aan zijn onvermogen die te voorkomen. ‘Het is je moeder... ze geniet gewoon van alle aandacht die ze nu weer krijgt, maar heeft ze enig idee wat ze jou aandoet? En mij? Kijk nou hoe je van streek raakt. Denk je aan je medicijnen?’ Ze knikte, sloeg haar ogen neer. Hij schonk een glas water voor haar in, gaf het haar. ‘Ik laat je niet alleen,’ zei hij, milder, hoewel zijn ergernis amper afnam. ‘Echt niet. Ik niet. Nooit. Wees niet bang. Maar doe in vredesnaam die kat naar buiten, wil je? En ga een uur lopen, je hebt natuurlijk door alle consternatie nauwelijks beweging gehad.’ Hij hield wel van wat stevig vlees in zijn handen en hij wist dat het vooral door haar medicatie kwam, maar veel dikker moest ze niet worden, dan zou het mooie er echt af zijn. Hij keek nog eens naar de boeken die hij had verzet en vroeg zich af of het nu juist slordiger leek, zo naast elkaar, zo verschillend in hoogte.

De lente is nog niet eens echt begonnen, ik weet het wel, het is pas maart, en gisteren viel er zelfs nog natte sneeuw. Ik herinner me dat het vorig jaar rond dezelfde tijd, toen mam haar bizarre droogijsact uitvoerde, net zulk weer was. En toch. Ergens had ik verwacht dat het juist vandaag een mooie, zonnige voorjaarsdag zou worden. Een hogere macht zou me op die manier kunnen laten weten dat het goed is wat ik doe. Ga maar, mijn zegen heb je. Zoiets. Het had een sprankje geluk kunnen zijn, zo aan het begin van mijn reis.

Maar het ziet er niet naar uit dat het een mooie dag zal worden. De wind duwt tegen de zijkant van de auto, ik moet het stuur stevig vasthouden, en de ruitenwissers zwoegen om het vele water te verwerken. Net was er zelfs een bliksemschicht die de hemel in tweeën brak. Misschien hoort dit gewoon nog bij de nacht, net als mijn onzekerheid, die de slaap op afstand heeft gehouden. Een paar keer was ik dicht bij een paniekaanval. Overheerste de angst die me er zo lang van heeft weerhouden om te gaan. Die me ook nu nog bij vlagen bij de strot grijpt en me de adem beneemt. Ik heb het een beetje koud in die fleurige, mouwloze zomerjurk. Mam droeg die toen ze me kwam vertellen dat ze dood zou gaan, dat ze een belangrijke, onomkeerbare keuze had gemaakt en die jurk leek me juist nu toepasselijk.

Straks, als het licht wordt, zal de wereld er heel anders uitzien, bedenk ik, luisterend naar Charles Aznavour. Een hele cd met Hanna's held, ik heb de vertalingen opgezocht en sommige zinnen begrijp ik zelfs, dankzij mijn cursus Frans.

'Je houdt niet van Aznavour, niet van welke muziek dan ook, ik weet het, muziek is voor de eenvoudigen van geest die zelf niet denken, maar ach.' In de achteruitkijkspiegel zie ik nog net iets van zijn onberispelijke rij witte tanden, vlak naast de koelbox op de achterbank. 'Ik denk dat je stiekem toch jaloers bent op een zanger die zijn emoties in muziek kan leggen. Op iemand die zijn gevoelens kan uiten. Niet?' Ik lach, en knipoog. 'Wie had dit ooit gedacht, hè?'

Jaloers. Zoals ik dat op mijn manier ook was, al die jaren. Op Hanna. Dat heb ik nooit toegegeven, zelfs niet aan mam op haar sterfbed, terwijl we toen toch zo eerlijk tegen elkaar waren, nee, ik heb nooit aan iemand verteld, hoe ik haar heb benijd. Mijn dochter. Toen, tenminste, toen ze het lef had weg te gaan, een kind nog eigenlijk, amper negentien. Dat ze al het vertrouwde de rug toekeerde. Zou ze ook angstig zijn geweest voor het onbekende of is ze juist uit angst vertrokken? Allebei, denk ik, als ik er goed over nadenk. Heeft ze aan me gedacht? Mij iets verweten, ooit? Over niet al te lange tijd – vandaag nog, hoop ik, of toch anders zeker morgen – kan ik het haar zelf vragen. Niet dat ik haar meteen met al mijn vragen zal overstelpen. Ik weet wat ik wel en niet moet doen, ik heb geoefend, en als ik de onrust voel opkomen, moet ik me concentreren op mijn ademhaling.

Het belangrijkste weet ik al.

– Ik verheug me erop je te zien –

Een koffer met weinig dierbaars, behalve mams kaarten

met ezelsoren en de brieven van haar en Hanna, en op de achterbank een snorrende Minoes in het reismandje, een koelbox vol broodjes en drinken. Genoeg geld om een tijdje van te leven. Het voelt nog steeds onwerkelijk dat ik niets of niemand heb achtergelaten om werkelijk te missen, maar ook dat ik dit echt doe, dat ik hier rijd, nu, dat ik zo meteen de grens ga oversteken. Het zal me vast lukken om te vergeten, als ik maar eenmaal ginds ben.

Misschien is het ook juist die hogere macht die dit weer voor me heeft uitgekozen, omdat ik nu kan bewijzen dat ik ook dit aankan. Ik grinnik. Het is net of ik mam hoor praten met haar malle kaarten en bijgeloof. Ik hoef geen steuntje in de rug, geen sprankje geluk dat niet uit mezelf komt, heb geen teken nodig, van wie of wat dan ook. Het enige belang ervan is wat ik er zelf aan toeken. Ze verheugt zich erop me te zien. Dat alleen al is reden genoeg om de regen te vergeten. Alles te vergeten. Alle ellende, ziekte, dood en verderf. Ik leef, ik ben vrij en ik ben onderweg. Onderweg naar mijn dochter. Mijn dochter!

Ik krijg het bijna te kwaad als ik naar Aznavour luister, maar dan verman ik mezelf en zing luidkeels mee.

*'En lui chantant Ave Maria
Ave Maria
Y'a tant d'amour, de souvenirs
Autour de toi, toi, la mamma
Y'a tant de larmes et de sourires
A travers toi, toi, la mamma.'*